

JOHANNE A. VAN ARCHEM

Dreigende verte

Pionierstrilogie

2

UITGEVERIJ GLB
DEVENTER

Vrouw Bolks hield iedere bekende in het dorp staande en vertelde het grote nieuws, dat ze zelf nog geen uur geleden vernomen had.

Haar buurman Dieks Stegeman ging emigreren, ja, naar Canada. Goed, zijn zoon Freek zat daar al een paar jaar, maar dat hoefde voor Dieks toch geen reden te zijn om te vertrekken. Janna Bolks had ook familie daarginds, maar dat wilde niet zeggen dat zij ook naar de andere kant van de wereld vertrok.

Als Dieks en zijn vrouw nou nog jongelui geweest waren, was er iets voor te zeggen, maar ze waren al op een leeftijd dat ze er verstandiger aan deden om zich voor te bereiden op hun oude dag in plaats van aan zulke avonturen te beginnen.

Janna Bolks had er geen woorden voor. Dieks had een half leven naast haar gewoond en nou ineens, emigreren.

Mooi vond ze het niet, want haar zoon Jan kwam zonder werk te zitten en dat was niet

netjes van Dieks. Jan had Dieks enkele jaren geleden uit de narigheid geholpen door mee te gaan naar het veen toen de zoon van Dieks vertrok naar Canada, ratelde ze.

Men staarde de vrouw verbijsterd aan. Wat zeg je, Dieks gaat emigreren? Gaat hij zijn zoon achterna? Waarom?

Daar begrepen ze niets van. Dieks was over de zestig en had zijn leven lang hier gewoond en wat het voornaamste was: hij verdiende hier goed zijn brood. Hij werkte niet in de textielfabriek, zoals de meesten van hen. Hij werkte in het veen en had zomers gekend waarin hij kapitalen verdiende met dat turfsteken als je het vergeleek met het loon van een arbeider uit de textielfabriek.

Wat zocht die man in Canada? Hij was getrouwd met Harmine, die ook haar leven lang in deze omgeving gewoond had. Ze kwam van een buurtschap op een paar kilometer afstand. Haar familie woonde er nog. Dieks had ook zijn hele familie in deze omgeving. Nou ja, behalve zijn zoon Freek. Maar die was ineens verdwenen, zomaar halsoverkop achter een jonge vrouw aan met wie hij daarginds getrouwd was. Had hij hier niemand van zijn gading kunnen vinden?

De mensen schudden ongelovig het hoofd.

En wat gebeurde er met Minke, de dochter die nog ongetrouwd was en thuis woonde, vroeg iemand. Bleef die alleen achter?

‘Nee,’ wist vrouw Bolks, ‘die gaat ook mee.’

‘Zo,’ zei een grapjas, ‘die wil zeker daar aan de man zien te komen, dat lukt dat baaswif hier niet.’

Men lette niet op hem. Men was te verbaasd.

Vrouw Bolks wist nog meer. Weet je wie ook meeging? Grada, de oudste dochter, ja, die getrouwd was met Nieks Lensink.

De mensen bleven staan. Afkeuring en boosheid lagen op de gezichten. Grada ging naar Canada? Grada hoorde bij haar man in Almelo, ze was getrouwd. Of ging Nieks misschien ook mee? Was het huwelijk weer een beetje gelijmd?

‘Welnee,’ zei vrouw Bolks verontwaardigd. ‘Je weet toch dat ze op de fabriek werkt. Ze is al een paar maanden geleden weggelopen van haar wettige man.’ Het klonk sterk afkeurend.

Het dorp had genoeg gekletst over die misstap van Grada. Niemand had Grada in staat geacht de echtelijke woning te verlaten, zoals

het zo deftig heette. Het was altijd een aardig en volgzaam vrouwtje geweest, heel anders dan haar jongste zuster Minke. Daar konden ze verhalen over vertellen, maar nu even niet. Het nieuws was te schokkend.

Vrouw Bolks ratelde verder, ze had de algehele aandacht en dat gebeurde niet vaak. 'Ze gaat getrouwd en wel naar Canada zonder haar man.' Het gezicht van de vrouw zei dat zoiets een grote schande was. De mondhoecken waren sterk naar beneden getrokken.

Je kon toch als getrouwde vrouw je man niet achterlaten en naar de andere kant van de wereld vertrekken? Dat mocht ook niet volgens de wet, wisten sommigen.

'Nou,' vond iemand. 'sommige kerels doen het ook. Die gaan ertussenuit en die zie je nooit weer.'

Mannen. Dat lag toch heel anders. Kerels waren nou eenmaal zo, maar vrouwen deden dat niet, dat hoorde niet. Het zou een mooie wereld worden als vrouwen er zomaar tussenuit gingen.

Vooral de vrouwen in het dorp konden hun verontwaardiging niet op en ze stonden hun tijd te verdoen bij de kruidenier.

Grada was het onderwerp van gesprek, nog

meer dan haar ouders, Dieks en Harmine Stegeman.

Ze hadden Dieks en Harmine een paar maanden geleden van advies voorzien toen bleek dat Grada ineens weer thuis woonde. Vooral vrouw Bolks had er ongevraagd op aangedrongen om Grada de deur te wijzen. Grada moest terug naar Almelo, daar woonde ze en daar hoorde ze, ze was getrouwd. Als Harmine en Dieks die opstandige dame maar lieten blijken dat de deur bij hen dicht zat, dan ging ze wel gauw terug naar waar ze hoorde. Grada kreeg klappen? Nou, daar zou ze het dan wel naar gemaakt hebben, wist buurvrouw Bolks. Je maakte buurvrouw Bolks niets wijs. Die wist waar Abraham de mosterd haalde. Grada zou wel een keer een grote mond hebben opgezet, nou, dan moest ze die mond maar dichthouden.

En nou ging Grada naar Canada? Vond Nieks dat goed?

‘Daar heeft Nieks weinig over te vertellen,’ zei een buurman van de familie Lensink. Die wist er ook al van en hij had het zeker bij Lensink vernomen. ‘Dat heeft hij wel geprobeerd, maar hij kan er niets tegen beginnen. Als Grada naar Canada wil, dan gaat ze naar

Canada en dan heeft hij het nakijken. Zo zit de wet in elkaar.'

'Ik sloeg mijn dochter de benen onder haar gat vandaan als ze van haar man wegliep. Ik zou haar opknappen,' zei vrouw Bolks luid en duidelijk. 'Dat heb ik Harmine ook verteld. Maar ja, die luistert niet...'

Sommige mensen zwegen. Zij wisten wel beter. Ze wisten ook meer. Zij wisten waarom de oudste dochter van Dieks weggelopen was van haar man en waarom haar ouders haar niet terugstuurden naar Almelo.

Ze wisten allemáál wel beter, maar ze overschreeuwden zichzelf. Er waren meer vrouwen die er stiekem over gedacht hadden hetzelfde te doen, maar de stap niet aandurfd. Ze hadden geen ouders meer of ze wisten dat ze niet bij hun ouders hoefden aan te kloppen. Ze kenden Dieks en Harmine, zij waren geen mensen om lichtzinnig over de huwelijksband te denken. Als die hun dochter in huis namen, was daar een gegronde reden voor, dan had de jonge vrouw in haar eigen huis geen leven meer. Daar twijfelden ze ook niet aan; ze kenden allemaal de familie Lensink.

Dezelfde mensen die nu hun mening ver-

kondigden over het vertrek van Grada, riepen jaren geleden dat Grada nog eens op haar blote knieën naar haar vader en moeder terug zou kruipen. En nou ze het deed, was het wéér niet goed, zei Minke, de jongste dochter van Dieks, spottend. Je moest de mensen maar laten kletsen. Morgen hadden ze weer wat anders.

Emigratie was niet onbekend in dit dorp. De laatste jaren was het alleen wat minder geworden door de oorlog die woedde in Europa. Voor die tijd waren velen vertrokken. Het aantal emigranten begon weer toe te nemen. De textielfabriek bood weinig toekomst en veel mensen in dit dorp hadden geen banden met de oude tradities van de streek. Ze woonden hier nog maar een of twee generaties, dus wat zou hun beletten om weer te vertrekken? Ze waren hier nog niet eens geworteld.

Het gezin van Dieks zou niet het laatste gezin zijn dat vertrok uit deze omgeving om een nieuw bestaan op te bouwen in een ander land.

Een dag later ging er alweer een gerucht over emigratie. Hermen Kromhof en zijn zuster Johanna gingen ook emigreren.

Het werd een beetje stil toen dat bericht bekend werd.

Als men eerlijk moest zijn, kon men dat enigszins begrijpen. Dat gaven de meeste mensen niet graag toe, maar over de emigratieplannen van Hermen en Johanna waren ze minder verbaasd dan over die van de familie Stegeman.

Hermen en zijn zuster hadden niet veel meer op met het dorp en zijn bewoners en dat lieten ze ook blijken. Ze hadden er ook redenen voor, vonden sommigen.

De kruidenierster Miene van den Berg zei het openlijk: 'Ik geef die twee groot gelijk. Als ik in hun schoenen stond, bleef ik hier ook niet wonen.'

De meeste mensen spraken haar niet tegen. Enkelen protesteerden tegen die woorden. 'Het was toch heel logisch dat wij twee maanden geleden dachten dat Hermen een zwaar misdrijf had gepleegd,' zeiden zij.

'O ja?' vroeg de vrouw kalm. 'Als de politiemensen werkelijk gegronde redenen hebben om iemand van een misdrijf te verdenken, arresteren ze hem. Dat hebben ze met Hermen niet gedaan. Weet je waarom niet? Omdat die lui van de politie van meet af aan in de gaten

hadden wat er werkelijk aan de hand was. Maar jullie wisten het allemaal beter. Die jongen had toch geen leven meer...'

'Nou, nou, een beetje minder alsjeblieft.'

'Nee, dit moet eens gezegd worden. Willemsen, de veldwachter, heeft gedreigd bepaalde personen op te pakken wegens laster... Zal ik de namen noemen?'

De mensen zwegen maar gauw. Ze werden niet graag herinnerd aan de laatste maanden van het afgelopen jaar. Dat Willemsen gedreigd had sommigen op te sluiten wegens hun geroddel, wisten ze ook maar al te goed.

Ja, het was schokkend geweest toen uitgerekend Dieks Stegeman in september een lijk opgroef in het veen. Iedereen had meteen geweten hoe het zat: het was het lichaam van de verdwenen Gerrit Kromhof, de vader van Hermen en Johanna. Tien jaar geleden was die man spoorloos verdwenen. Ze hadden nooit meer iets van hem gehoord. Iedereen dacht dat hij in Amerika zat.

Toen Dieks die nare vondst deed, wisten de mensen meteen wat er tien jaar daarvoor was gebeurd. Hermen, grote flinke vent, die gewend was aan het zware buitenwerk, had in woede een keer te hard uitgehaald naar zijn